

ЛЕКЦІЯ 3 Міжнародна комерційна операція та етапи її проведення

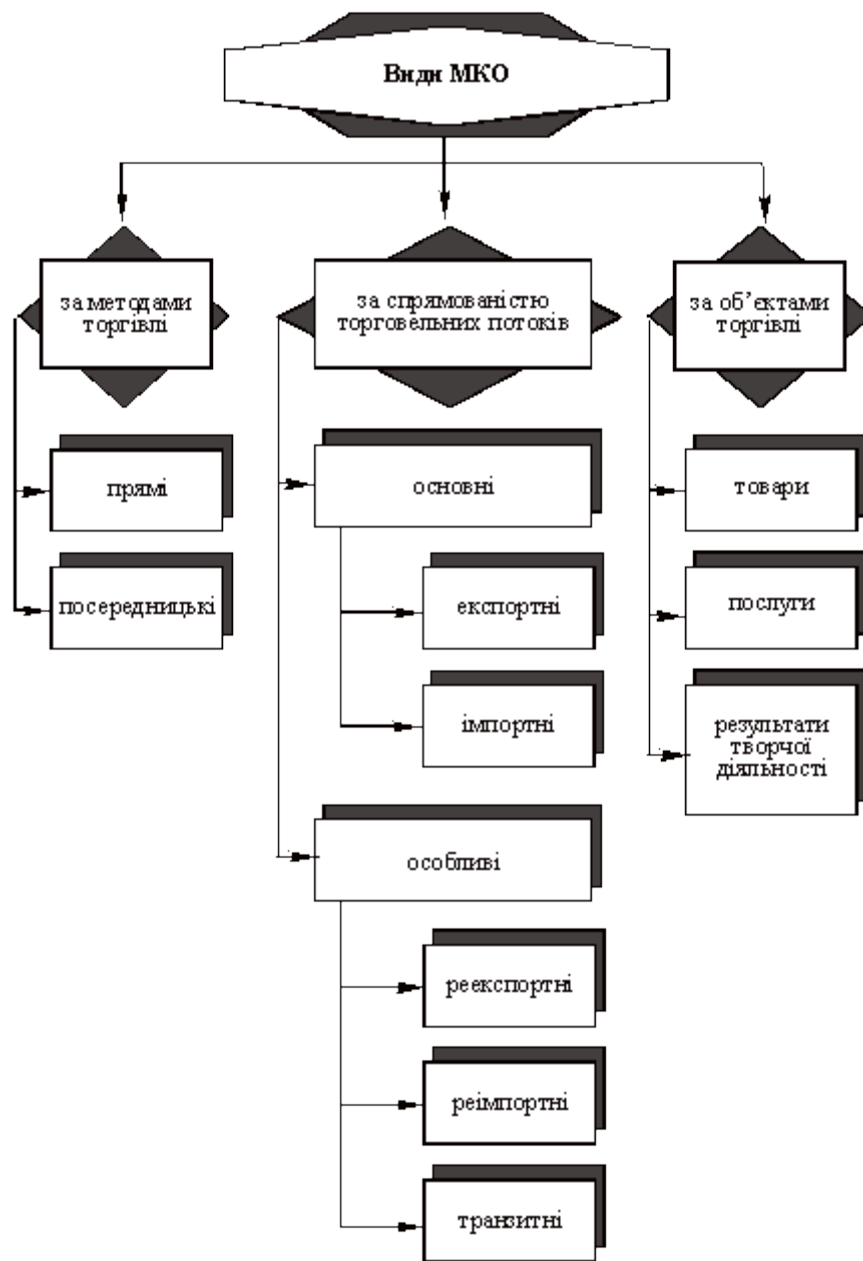
Міжнародна комерційна операція (МКО) — це дії, спрямовані на організацію, проведення і регулювання процесу обміну товарами, послугами і результатами творчої діяльності між двома або кількома контрагентами різної національної належності.

Об'єкти МКО — процеси обміну товарами, послугами і результатами творчої діяльності. Вони визначають види МКО, які залежать від критерію систематизації (див. рис. 3.1). Класифікація МКО по об'єктах торгівлі розглядатиметься нижче.

Суб'єкти МКО — це учасники, тобто сторони, які перебувають у договірних відносинах з купівлі-продажу товарів, послуг і результатів творчої діяльності і мають право здійснення комерційної діяльності. Багатокритеріальна класифікація суб'єктів МКО наведена на рис. 3.2.

Міжнародна практика проведення комерційних операцій передбачає здійснення визначених видів діяльності, що складаються з етапів, на кожному з яких вирішуються конкретні завдання і виконуються формальності, пов'язані з підготовкою, оформленням, пересилкою та обробкою документів, необхідних для забезпечення виконання операції.

Етапи проведення МКО зображені на рис. 3.3. Слід визнати, що перший (підготовчий) етап — це суто маркетингові заходи, які не є предметом даного курсу. Сам контракт (договір, угода) з'являється на другому (організаційному) етапі, де він укладається. І нарешті, на третьому (виконавчому) етапі контракт стає головним документом для завершення МКО, який регулює взаємовідносини між контрагентами.

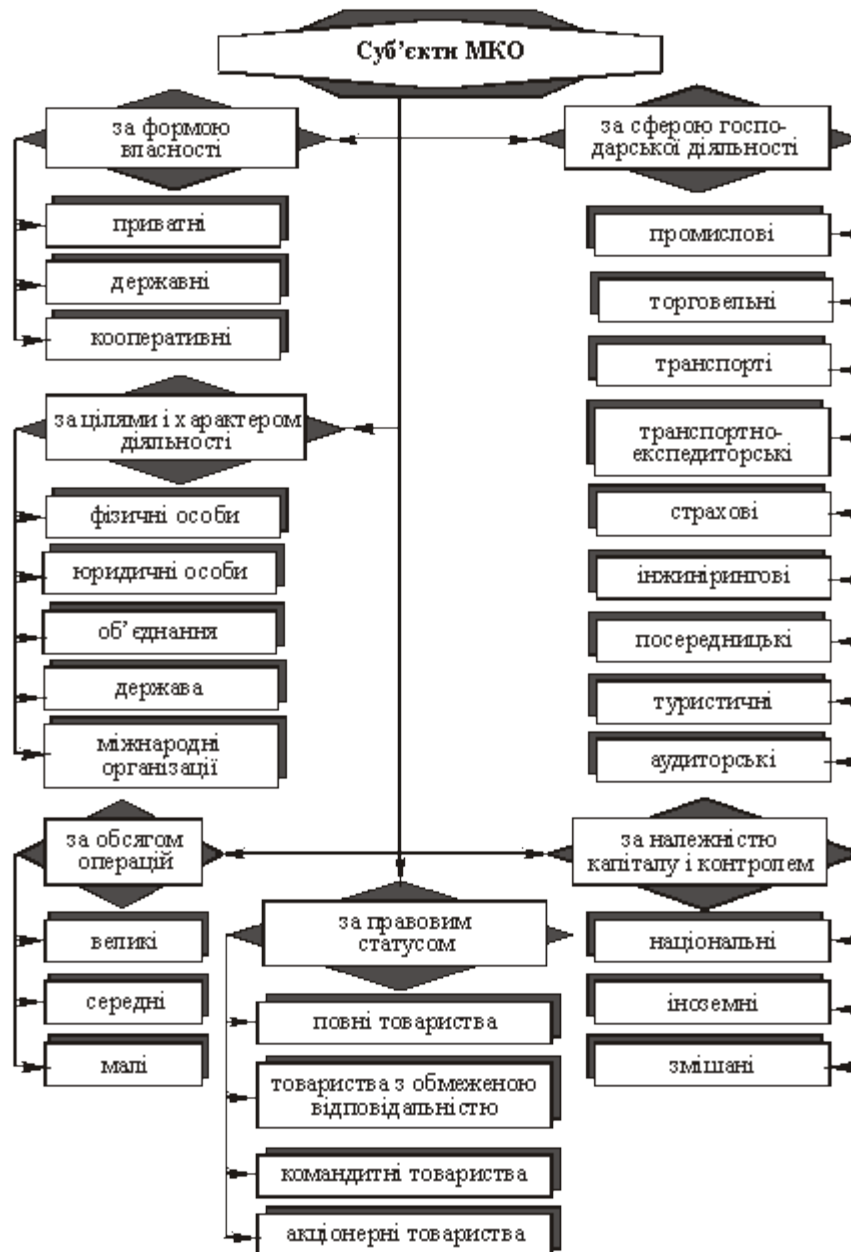

Рис. 3.2. Багатокритеріальна класифікація суб'єктів МКО

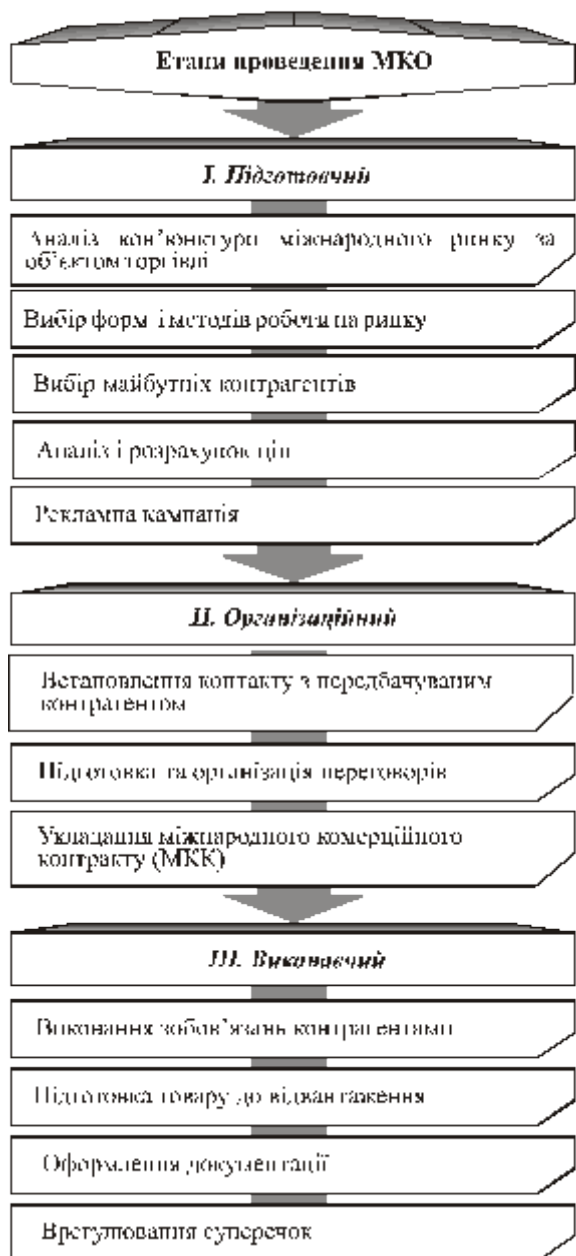

Рис. 3.3. Етапи проведення МКО

3.2. Поняття «міжнародний комерційний контракт»

У сучасній правовій вітчизняній і зарубіжній літературі, в чинному законодавстві та на практиці існує кілька юридичних термінів для визначення поняття контракту. Так, вживаються такі з них: договір, угода, пакт, конвенція, контракт.

Міжнародний комерційний контракт (МКК) — це правова форма, що відображає МКО; договір (угода, пакт, конвенція) між двома або кількома контрагентами, які знаходяться в різних країнах, про обмін товарами, послугами та результатами творчої діяльності. Міжнародний характер контракту національні законодавства, міжнародні документи визначають різними способами: від посилання на місце знаходження контрагента чи

перебування партнерів у різних країнах до використання узагальнених критеріїв, таких як контракт, який відображає інтереси міжнародної торгівлі.

· *Довідково:*

Міжнародним визнається контракт для партнерів, які знаходяться в різних країнах, але:

- якщо контрагенти різної національної (державної) належності знаходяться на території однієї держави (наприклад, філії компаній різних країн), контракт не визнається міжнародним;
- якщо контрагенти однієї державної належності, але знаходяться на території різних країн, то контракт визнається міжнародним;

Таке тлумачення міжнародного контракту визначене в Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів (Відень, 1980 р.) та у новій Гаазькій Конвенції про право, яке застосовується в договорах міжнародної купівлі-продажу (Гаага, 1985 р.).

Поняття «комерційні контракти» повинно розумітися, по можливості, ширше з тим, щоб включити не тільки підприємницькі договори про поставки чи обмін товарами і послугами, але також й інші типи економічних договорів, таких як інвестиційні, контракти про надання професійних послуг і т. д. Усе вищезгадане визначає *основні ознаки міжнародного комерційного контракту*, а саме:

- контрагенти знаходяться в різних країнах;
- товар перетинає кордон, якщо це матеріальний об'єкт (виняток — реекспортна операція, коли товар не завозиться в країну реекспорту);
- розрахунки в іноземній валюті (виняток — товарообмінні операції);
- комерційний характер.

Згідно з теорією договору контракт — це узгодження волі двох або кількох суб'єктів з метою виникнення, зміни або зупинення відповідних обов'язкових відносин (обов'язків). Звідси — правове визначення МКК.

Міжнародний комерційний контракт — узгодження волі, досягнуте в ході переговорів контрагентами МКК про основні умови взаємних обов'язків. МКК виконує такі *функції*:

- юридично закріплює відносини між партнерами, надаючи їм характер обов'язків, виконання яких захищене законом;
- визначає порядок, способи і послідовність здійснення дій партнерами;
- передбачає способи забезпечення обов'язків.

3.3. Основні принципи міжнародного комерційного контракту

Основними принципами МКК є:

- свобода контракту;
- обов'язковість контракту;
- добросовісність і чесна ділова практика.

Свобода контракту — це основний принцип укладання контрактів, який виражається в свободі регулювання відносин відповідно до законодавчих норм держави.

Цей принцип повинен виражатися в такому:

- вільне рішення про укладення чи неукладення МКК;
- вільний вибір контрагентів;
- вільне визначення змісту майбутнього МКК;
- вільне вирішення питання про спосіб і форму укладення МКК;
- свобода зміни контракту в цілому чи окремих його положень;
- право вирішувати питання про розірвання контракту.

Виняток з принципу — це ті випадки, коли розпорядженням може передбачатись обов'язковий вибір контрагентів, змісту, способу укладання і форми МКК. Так, щодо свободи укладання МКК з будь-яким партнером, то держава в суспільних інтересах може прийняти рішення про виняток деяких секторів економіки зі сфери вільної конкуренції. В таких випадках відповідні товари чи послуги можуть бути куплені тільки в одного постачальника, який у більшості випадків є державною організацією і може бути зобов'язаний чи незобов'язаний укласти контракт з будь-яким партнером. Відносно вільного визначення змісту МКК, то можна відмітити імперативний характер прийнятих державою законодавчих норм (антитрестовське законодавство, валютний контроль або регулювання цін і т. д.). Усі вони впливають на визначення змісту МКК. Наприклад, у сфері транспорту встановлено обов'язок укладання страхового контракту як гарантії відповідальності за збитки, спричинені третій особі зі сторони власників особистих автомобілів.

Обов'язковість контракту. Належним чином укладений контракт є обов'язковим для сторін. Це — наслідок свободи укладення контракту так само, як і правило, згідно з яким укладений контракт повинен виконуватися відповідно своєму змісту. Сторони узгодили волю і розробили для себе правило, яким врегулювали конкретні взаємні відносини. При цьому відповідно до норм закону мали можливість врегулювати свої відносини за власним бажанням, виходячи зі своїх інтересів. Але цей контракт може бути змінений або розірваний згідно з його умовами або узгодженням волі всіх сторін. Добросовісність і чесна ділова практика — це обов'язок сторін протягом чинності контракту, включаючи і процес переговорів, діяти згідно з добросовісністю і чесною діловою практикою. Тобто сторони не можуть виключити або обмежити названий принцип у контракті. Добросовісність і чесна ділова практика не повинні застосовуватись за стандартами, які

звичайно використовуються в рамках окремих правових систем. Такі внутрішні стандарти можуть братися до уваги, коли доведено, що вони є загальноприйнятими в різних правових системах.

Приклади.

1. **А** дає **В** сорок вісім годин для акцепта його оферти. Коли **В** незадовго до закінчення цього строку приймає рішення про акцепт, він не в змозі зробити це: настають вихідні, факсовий апарат в бюро **А** відключено, відсутній також телефонний автовідповідач, який міг би записати повідомлення. Якщо в понеділок **А** відмовляється від акцепту **В**, то він вступає в протиріччя з добросовісністю, оскільки, встановлюючи строк для акцепту, **А** повинен був забезпечити отримання повідомлення в його бюро протягом усього 48-годинного періоду.

2. Контракт на поставку і встановлення спеціальної виробничої лінії включає пункт, відповідно до якого продавець **А** зобов'язаний повідомити покупцеві **В** про будь-які технологічні вдосконалення, введені **А** на цій лінії. Через рік **В** дізнається про вдосконалення, про яке він не був поінформований. **А** не може бути звільнений від відповідальності через те, що виготовлення даного типу виробничих ліній не є більше його відповідальністю, а передане **С**, що є філією **А**, повністю належить останній. Спроба **А** відмовитися від своїх контрактних обов'язків стосовно до **В**, посилаючись на те, що **С** є самостійним суб'єктом, створеним спеціально для виробництва таких виробничих ліній, суперечитиме принципу добросовісності та чесній діловій практиці.

Ключові терміни і поняття

Міжнародна комерційна операція (МКО), суб'єкти міжнародної комерційної операції, об'єкти міжнародної комерційної операції, міжнародний комерційний контракт (МКК), свобода МКК.

Контрольні запитання

- Розкрийте поняття міжнародної комерційної операції.
- Дайте визначення суб'єктів міжнародних комерційних операцій.
- Згідно з якими критеріями можна класифікувати суб'єкти міжнародних комерційних операцій?
- Розкрийте поняття «об'єкт міжнародної комерційної операції».
- Як можна класифікувати міжнародні комерційні операції за предметом торгівлі?
- Опишіть основні етапи проведення міжнародної комерційної операції.
- Наведіть характеристику поняття міжнародний комерційний контракт.
- Перелічіть ознаки, згідно з якими комерційний контракт можна вважати міжнародним.
- Які ви знаєте принципи укладення міжнародного комерційного контракту?
- Дайте характеристику основного принципу укладання контракту.